Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Ræða um Reykjavík og Sjálfstæðisflokkinn á 6. áratugnum

Bjarni Benediktsson – Stjórnmál – Ræður – Reykjavík – Sjálfstæðisflokkurinn – 6 áratugurinn

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Ræður
Askja 4-4, Örk 6

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

1)

Í lífi einstaklinga og þjóða eru ýmis gömul og ný sannindi, sem ekki verða haggað.

Öll vitum við t.d., að boðorðin tíu eru - enn jafn sönn - og nauðsynleg undirstaða mannlegs samfélags - og þegar Móeses gaf þau endur fyrir löngu. Hið sama á við um um hin fornu fræði: Íslendinga okkar, að mörg heilræðin, sem gefin eru í Hávamálum, eiga ekki síður við nútíma mönnum en þau voru forfeðrum okkar fyrir eitt þúsund árum.

En þrátt fyrir það, þótt menn þekki þessi sannindi og viti, að þau eru rétt, þá hefur þeim reynst full-erfitt að fylgja þeim í dag-legri breytni. Það er því lítt nema að vonum, að svo fari einnig um sum hinna nýju sanninda, sem menn hafa ekki með sama hætti haft fyrir augum í þúsundir ára. [illegible]

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar @ Borgarskjalasafn Reykjavíkur

mönnum og þeim, er raunhæfa þekkingu hafa, kann að virðast þar auðsæ. Hinum, er minna þekkja til og skammsýnni eru, virðist oft annað, og öllum reynist erfiðara að halda heilræðin en gefa þau.

Alt þetta hlýtur að koma mönnum í hug, er þeir hlusta á ýmsar ræður um stjórnmál Íslands, sjálfstæði þess og varnir. Og minnist þess þá og oft, sem ~~hearra~~ Sveinn Björnsson forseti Íslands sagði eitt sinn við mig, er við ræddum þessi efni. Hann rifjaði þá upp söguna um Georg Brandes og afskifti hans af sjálfstæði Íslands.

Georg Brandes var sem kunnugt er fremsti andans maður í Danmörku um síðustu aldamót. Þekking hans og yfirsýn um bókmentir, og ~~andans straumum~~ fagurfræði samtíðar hans þótti bera af annara manna, enda gætir áhrifa hans í þeim efnum enn í dag um öll Norðurlönd m.a. hér á Íslandi.

[margin: skáldskap]

Íslendingar voru honum mjög vinsamlegir og einstaka fremstu menn okkar honum mjög handgengnir. Þessvegna töldu menn sjálfsagt, að hann hlyti að vera málum okkar hliðhollur, og töldu mikilsvert, að fá umsögn hans um sjálfstæðisbaráttu okkar. Kom og þar, að Brandes lét til sín heyra í þessum efnum og þá á þá leið, að ~~Íslendingar~~ jafn-nærri lægi að veita Íslendingum sjálfstæði og Amager-búum, en það er fólk, sem býr á eyju í útjaðri Kaupmannahafnar, og hefur lengi verið þekkt fyrir að stunda garðyrkju og ganga á klossum eins og Hollendingar.

Slíkur var þá skilningur hins mikla andans manns á jafn vandhæfu máli og því, hvort Íslendingar ættu að halda áfram að lúta stjórn Dana eða fara sjálfstæðir með sín mál eigin.

Maðurinn, sem dáður var um öll Norðurlönd og vitur fyrir snilld sína og yfirsýn sá ekki að þjóðmenning Íslendinga, sérstakt land og sögulegur réttur skapaði okkur meiri sérstöðu en Amager-búum innan Danmerkur.

Enginn skyldi ætla, að þessi blinda ~~heims~~menta-mannsins á vandhæf innanlandsefni ~~vandamál~~ samtíðarinnar væri einstök. Þvert á móti. Slík fyrirbæri eru

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

4)

lagalega við landvarnir. Engum er alt gefið og ekkert er eðlilegra en það, að þeir, sem eru önnum kafnir við varnarstörf, eigi erfitt með að gera sér grein fyrir gerölllum viðfangsefnum. Í lýðræðisþjóðfélagi er mönnum m.a.s. nauðsyn að gera þetta og dæma fyrir sjálfa sig um öll hin þýðingarmestu mál. Og sem betur fer, þá geta þeir ekki aðeins dæmt um þetta í eigin huga, heldur eiga þeir rétt á, að láta uppi hugsa til sín um hvað eina sem er, hversu fjarri, sem það kann að vera því, er ~~þeir~~ hafa oramhalda þekkingu á.

láta sér í stjórnmálum ekkert óviðkomandi

málskrafsmenninir

Þetta hefur m.a. orðið til þess, að á liðnum tímum fá Íslendingar ötrúlegir að hugsa, að [illegible] sé að ráða fram úr ~~varnar~~málunum um varnir landsins, einfaldlega með því að flytja varnarstöðvarnar nógu fjarri mannabyggðum, [illegible] sé farið að með flugvélina í Grænlandi.

hafa

hinar fráleitustu kenningar um frelsi landsins og sjálfstæðisyfirlýsingu frá 1. des. 1942 t.d. notaðar til áróðurs fyrir undanhaldi í ~~sjálf-~~ sjálfstæðisbaráttunni fyrir stofnun lýðveldis á Íslandi. Og [illegible] hafa verið [illegible]

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

5)

En því er gleymt, að ef flugvöllur á t.d. að koma að gagni við gæslu á siglingaleiðum fyrir sunnan Ísland, verður hann að vera þar, sem hægt er svo að segja ætíð að að hefja sig til flugs ~~til~~ slíkra ferða og lenda á þeim aftur. Flugvöllur ~~[illegible]~~ inni í á flugstöðum Íslands / eða uppi á reginfjöllum – mundi ekki stoða í þessum efnum, eins og allir, sem til þekkja í innanlandsflugi hér vita. Reykjavíkurvöllur var á sínum tíma valinn fyrir hina miklu flugstöð, sem þar er nú, eftir vandlega íhugun. Enda er það fróðra manna mál og hlutlausra í þessu efni, að flugvöllur annarsstaðar á landinu mundi ekki koma að gagni við varnir Reykjavíkur.

En á Keflavíkurflugvöll verður einmitt að treysta í þeim efnum, ef við viljum forðast ~~völlinn~~ inni í sjálfri ~~Reykjavík~~ höfuðborginni.

Það er og víst, að seint verði fram hjá þeirri staðreynd komist, að hvort sem

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

6)

okkur líkar betur eða ver, þá er Hvalfjörður eitt besta herskipalægi og höfn við ~~norðanvert~~ Atlantshaf. Skiljanlegt er, að menn óski, að úr því að svo er, þá væri Hvalfjörður okkur ~~lengra~~ fjarlægari ~~[illegible]~~ en hann er. Þó óska stoðar það lítið, því að á staðreyndunum verður við að byggja.

Hvalfjörður og þýðing hans í hernaði hverfur ekki, þótt við vildum, fremur en það mundi leysa vanda okkar af flugvöllunum að setja undir þá sprengjur, svo að hægt væri með einu handtaki að sprengja þá í loft upp til að koma í veg fyrir hernaðar-afnot þeirra. En hvernig færi nú, ef einhver óvitinn eða skemmdarverkamaður næði í handfangið, og ~~sprengingin~~ sprengingin yrði á allt öðrum tíma en hinni réttu? svo að ekki ~~sé~~ sé nú talað um, ef vatna kæmist að leiðslunni, eins og einu sinni var sagt á vatnsmagnsleiðslum í Bæ. einni.

óvitringar

Ætli menn yrðu mjög ótrúlegir að nota flugvelli, sem væri þannig undirgrafnir af vítisvélum? Og mundi slíkt ekki skapa einhverja hættu einnig fyrir umhverfið?

Nei. Ekki til heill kæmi annar miklu alvarlegri og örlagaríkari en svo að við þá ~~þjóðhöfum~~ þyrftum ~~passann~~ verði rætt með ~~[illegible]~~ ~~lokaníti~~. Slíkt er að líklegt, að um

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

7)

öll þessi mál sé rétt, því að einmitt heilbrigðum skoðana-ágreiningum er undirstaða framfaranna. Fjarstæða Brandes-um að líkja sjálfstæðisþrá Íslendinga við Amagerbúa skaðaði okkur ekki heldur hvatti til framsóknar og opnaði augu ýmissa, er áður höfðu verið hikandi hygðu, að úr því að slíkum rökum þurfti að beita væri sá málstaðurinn, sem við þau styddist, hæpinn.

Nauðsyn varna og alþjóðlegs samstarfs til verndar sjálfstæði og frelsi Íslands eru meðal hinna nýju staðreynda og sanninda, sem eðlilegast er, að menn átti sig mismunandi fljótt á. Við, sem þessa nauðsyn höfum séð, ~~verðum~~ ~~[illegible]~~ ættum aðeins að gæta þess, að á okkur hvíli sú skylda við þjóðina og sjálfa okkur að láta eigi af hinum góða málstað heldur halda honum fram til sigurs.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

En menn deila ekki aðeins um hin nýju sannindi heldur einnig ýmis hinna, sem margreynd eru. Meðal þeirra er t.d. það, hvern þátt Sjálfstæðisflokkurinn á í vexti og viðgangi Reykjavíkur.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Byggð í Reykjavík varð til vegna þess að forfeður okkar undu ekki ófrelsi og fengu síðan nóg af ríkisforsjá, sem létta átti áhyggjunum af þegnunum með því að yfirvöldin réðu öllu og héldi alt í hendi sér.

Ingólfur Arnarson settist að í Reykjavík af því að hann kaus fremur óviss kjör landnámsmannsins en öryggi undir verndarvæng harðstjórans. Og þorpið, sem Skúli Magnússon reisti hér, fékk kaupstaðarréttindi, þegar einvaldsstjórnin í Danmörku var búin að gefast upp við að sjá öllu borgið og kunni það úrræði eitt að láta borgarana bjarga sér sjálfa. Það var líka úrræðið, sem dugði.

Síðan hefur Reykjavík verið tákn frelsis og framfara á Íslandi. Saga hennar og Sjálfstæðis-hugsjónarinnar og á seinni árum Sjálfstæðis-flokksins er saman-slungin órjúfanlegum tengslum.

Þau tengsl hafa verið staðfest kosningar eftir kosningar, þrátt fyrir síendurteknar til-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

vanir skemdaröflanna til að rýja þau. Enn ein tilraun er gerð um þessar mundir.

En almenningur mun svara fyrir sig. Menn geta greint á um margt. En allur sá fjöldi, sem hér hefur valið sér bústað af frjálsum vilja, af því að hann vissi, að hér voru lífskjörin betri, framtíðin glæsilegri en annarstaðar á landinu, hann hefur sýnt í verkinu trú sína á sjálfstæðisstefnunni.

Það eru óhagganleg sannindi. Verkefni okkar nú er að minna menn á þetta þeirra eigið val og láta þá ekki í öllu moldviðrinu missa sjónir af þeim lífssannindum, sem í því felst. Ef við verðum nógu skelegg í þeirri baráttu mun alt vel fara, þá mun Reykjavík halda áfram að blómgast og blessast sem útvörður frelsis og sjálfstæðis Íslands.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

HAGSTOFA ÍSLANDS

28/8 1958

Íbúatala í Reykjavík,
Kópavogi, Hafnarfirði, Keflavík, Gull-
bringu- og Kjósarsýslu og á Akranesi 1948-1957.

Ár.	Íbúatala.	Fjölgun á árinu (beinar tölur)	Fjölgun á árinu í % miðað við íbúatölu undangengins árs.
(1947)	(66.077)	-	
1948	68.376	2.299	3,48
1949	70.486	2.110	3,09
1950	72.715	2.229	3,16
1951	74.900	2.185	3,00
1952	76.951	2.051	2,74
1953	80.235	3.284	4,27
1954	83.917	3.682	4,59
1955	87.373	3.456	4,12
1956	90,263	2.890	3,31
1957	91.524	1.261	1,40

Árin 1953-57: Miðað er við 1. desember. Hin árin: Miðað er við október í Reykjavík, okt.-nóv. í hinum kaupstöðunum, en við árslok í hreppum. Fjölgunin frá 1952 til 1953 er af þessum sökum óeðlilega mikil, þar sem tímalengdin þar á milli er 13-13½ mánuður.

Aths. Hafa verður í huga að aðstreymi útlendinga hefur áhrif á niðurstöður frá ári til árs, og e.t.v. hefur tala þeirra lækkað verulega ... 2 síðustu árin.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur